

Charakteristika budoucích ozbrojených konfliktů

plk. gšt. Ing. Zdeněk Petráš

Anotace:

Budou pro svět na prahu 21. století i nadále příznačné válečné konflikty, a pokud ano, jaký typ ozbrojených konfliktů může očekávat? Toto téma mobilizuje již dlouhou dobu mezinárodní instituce i jednotlivce zabývající se otázkami globální bezpečnosti a vojenskou strategií. Cílem řešení tohoto tématu vesměs není předložit jednoznačnou a vyčerpávající odpověď, nýbrž snaha o překročení poměrně zjednodušeného náhledu na největší nebezpečí ohrožující současný civilizovaný svět.

Čistě z pragmatického hlediska je nutné konstatovat, že ozbrojený konflikt nelze bohužel vyloučit i v této době. Má-li být západní civilizace připravena na strategické překvapení a počítat s tím, co by mohlo eventuálně přijít, je nutné vzít v úvahu, že případný protivník bude natolik inteligentní, že se bude snažit zasáhnout citlivá místa představující těžiště naší převahy. A pro západní civilizaci představují toto těžiště především demokratické hodnoty, právo a svoboda ve všech jejich formách.

Je zbytečné v tuto chvíli filozoficky rozvádět a polemizovat o tom jaký je hodnotový žebříček a které hodnoty mají pro západní svět životní důležitost. Z vojensko-strategického hlediska je jisté, že pro případného protivníka bude za každých okolností podstatné, bude-li chtít narušit a tím i destabilizovat zaběhnutý systém západní civilizace, zasáhnout tyto hodnoty či je eliminovat. Toto by měla být základní platforma pro jakékoliv další analýzy budoucích konfliktů, v nichž se budou muset především země euro-atlantické oblasti angažovat, pokud chtějí uchovat své hodnoty pro další generace.

Charakter ozbrojeného konfliktu si navzdory veškerému vývoji a změnám, zachová svoji věčnou vlastnost – nikdy nelze určit s jednoznačnou přesností jeho místo, rozsah a dynamiku jeho vývoje. Ozbrojený konflikt, ať už v blízké či vzdálené budoucnosti si bude zachovávat tuto vlastnost.

Klíčová slova:

Civilizace, ozbrojený konflikt, vojenská operace, hrozba, bezpečnost, obrana, ozbrojené síly.

1. Úvod

Budou pro svět na prahu 21. století i nadále příznačné válečné konflikty, a pokud ano, jaký typ válečných či lépe řečeno ozbrojených konfliktů může očekávat? Toto téma mobilizuje již dlouhou dobu mezinárodní instituce i jednotlivce zabývající se otázkami globální bezpečnosti a vojenskou strategií. Cílem řešení tohoto tématu vesměs není předložit jednoznačnou a vyčerpávající odpověď, nýbrž snaha o překročení poměrně zjednodušeného náhledu na největší nebezpečí ohrožující současný civilizovaný svět. Čistě z pragmatického hlediska je nutné konstatovat, že ozbrojený konflikt nelze bohužel vyloučit i v této době.

Bylo by chybou domnívat se, že ozbrojené střetnutí, které se odehraje kdykoliv v blízké či vzdálené budoucnosti, se bude odvíjet přesně podle toho, na co se připravujeme dnes. Toto tvrzení by znamenalo osudové popření základních zkušeností nabitých v minulosti, především pak toho, co se odehrálo před dvěma světovými válkami, ale i toho co se odehrálo na počátku 90. let minulého století po rozpadu bipolárního světa. Znamená to, že je třeba se připravit na strategické překvapení.

Takže, má-li být naše západní civilizace připravena na strategické překvapení a počítat s tím, co by mohlo eventuálně přijít, je nutné vzít v úvahu, že případný protivník bude natolik inteligentní, že se bude snažit zasáhnout citlivá místa představující těžiště naší převahy. A pro západní civilizaci představují toto těžiště především demokratické hodnoty, právo a svoboda ve všech jejich formách.

Je zbytečné v tuto chvíli filozoficky rozvádět a polemizovat o tom jaký je hodnotový žebříček a které hodnoty mají pro západní svět životní důležitost. Z vojensko-strategického hlediska je jisté, že pro případného protivníka bude za každých okolností podstatné, bude-li chtít narušit a tím i destabilizovat zaběhnutý systém západní civilizace, zasáhnout tyto hodnoty či je eliminovat. Toto by měla být základní platforma pro jakékoliv další analýzy budoucích konfliktů, v nichž se budou muset především země euro-atlantické oblasti angažovat, pokud chtějí uchovat své hodnoty pro další generace.

2. Vývoj od symetrického a disymetrického typu konfliktu k asymetrickému

Země euro-atlantické oblasti prožívají nejbezpečnější období ve své historii. Vzhledem k současné míře globalizace, propojení politického a ekonomického života zemí uvnitř i vně tohoto regionu se však jedná o bezpečnost velice křehkou, čehož dokladem je současná krize na Ukrajině.

Od konce Studené války se však výrazně změnilo bezpečnostní prostředí na globální úrovni. Objevila se řada nových a staronových hrozeb. Oproti předcházejícím bezpečnostním hrozbám, jež hrozily propuknout v symetrický či disymetrický konflikt, objevuje se hrozba propuknutí asymetrického konfliktu. Pokud pojímáme symetrický, respektive disymetrický konflikt jako střetnutí pravidelných armád, které jsou ve svých silách a prostředcích poměrně vyrovnané (symetrický konflikt) nebo mezi nimi existuje zjevný nepoměr (disymetrický konflikt), pak na asymetrický konflikt je potřeba nahlížet jako na střetnutí, v němž má jedna strana nadbytek vojenské síly a strana druhá nadbytek motivace. V této souvislosti je tento typ

konfliktu často označován americkými teoretiky jako válka 4. generace a je spojován především s fenoménem terorismu, mezinárodním organizovaným zločinem, spojeným především s pašováním drog a nelegální migrací. Svou negativní roli, v případném vzniku nebo eskalaci konfliktů, by pak hrály i další faktory, jako globální oteplování, snaha získat nové zdroje energií a surovin včetně zdrojů vody či hrozba přírodních katastrof.

Na asymetrický konflikt nemůže být rovněž nahlíženo jako na střetnutí, které s sebou přináší pouze krátkodobé střety s nízkou intenzitou bojové činnosti a z toho vyplývající i menší ničivé účinky a nižší počet obětí než je tomu v případě klasických konvenčních konfliktů a válek.

Je tudíž zřejmé, že spíše než rozsáhlý konflikt přichází v úvahu vznik lokální či regionální krizové situace, a to pochopitelně i s možností Evropského kontinentu, v důsledku vnitřní nestability vládních institucí, v důsledku náboženských nesvárů, boje o zdroje energií či nerostných surovin, atd.

3. Lze považovat klasický válečný konflikt za minulost?

Jedním z klíčových východisek při analyzování charakteristiky budoucích operací je globalizace. Mluvíme-li o globalizaci jako o fenoménu, který mimo jiné vytváří globální prostor bez hranic, pak toto tvrzení neplatí pouze pro globalizaci světové ekonomiky, obchodu, trhu atd., ale bezesbýtku i pro globalizaci bezpečnostních hrozeb. Nástupem globalizace do světové ekonomiky se hranice mezi zeměmi a dá se říci i mezi kontinenty smazává. A smazává se tím do značné míry i rozdíl mezi bezpečností vnitřní a vnější.

Co se týče členění a charakteristiky budoucích ozbrojených konfliktů, prvotní strukturující myšlenkou je samozřejmě klasický konvenční konflikt, tak jak ho chápeme v současné době, tzn. konflikt dvou nebo více vyspělých zemí s rozvinutým průmyslem. Tedy konflikt, pro nějž se po dlouhá desetiletí vyvíjely a zdokonalovaly zbraňové systémy. Tento typ ozbrojeného konfliktu je však již minulostí a pravděpodobnost jeho vzniku je takřka nulová. Ozbrojený konflikt, založený na oficiálním vyhlášení války a masivním nasazení armád jedné země proti druhé patří již dlouhá léta historii. Bez nadsázky lze říci, že zdokonalování zbraní a sofistikované přípravy na válku zabilo válku klasickou.¹

Přestože, jak už bylo řečeno v předešlém, klasický válečný konflikt s využitím konvenčních zbraní je minulostí, armády západních zemí se musí připravit na vedení disymetrického střetnutí, který může nastat v úvodních fázích operací vůči protivníkovi, který by však byl limitován daleko méně technologicky rozvinutými systémy. S jistotou lze tvrdit, že tento disymetrický konflikt by se za velice krátký čas transformoval v konflikt asymetrický, se značnou dobou trvání.

K ilustrování takovéto situace stačí citovat tři nejklaštější příklady: konflikt v Kosovu představoval dva měsíce disymetrického konfliktu a následně 11 let asymetrické krize, operace v Afghánistánu, představuje méně než jeden měsíc klasického disymetrického střetnutí a následně více jak 10 let vojenské operace mající formu asymetrického konfliktu.

¹ Vincent Desportes: *Tomorrow's Military Commitments*. Doctrine N° 11/2007, Paris, France

Válka v Iráku představovala tři týdny klasického ozbrojeného střetnutí a poté 7 let asymetrického konfliktu².

Klasické pojetí války, kdy vojenská síla byla primárně určena k fyzické destrukci nepřítele za účelem prosazení vlastní vůle, a na vojenské vítězství navazovalo následné vítězství politické se všemi důsledky válečné porážky, se tedy zásadním způsobem mění. A s ním se mění i charakter ozbrojených sil a jejich určení v operacích, které budou v budoucnu v převážné většině operace krizového řízení.

Vojenská síla už není jediným tvůrcem úspěchu, nýbrž prostředníkem mezi politickou vůlí a politickým úspěchem. Síly a prostředky v budoucích operacích už nebudou předurčeny k vítězství v konfliktu jako hlavnímu cíli. Budou prozaicky operovat s cílem vytvořit podmínky nezbytné k dosažení míru.

Typickým znakem charakterizujícím budoucí operace je stejně tak postavení a role ozbrojených sil a vojáka jako takového. V dřívějších konfliktech byly ozbrojené síly v centru všeho konání. V tradičním clausewitzovském pojetí válka a politika na sebe navazovaly, a válka zahrnovala neomezené násilí směřované hlavně k destrukci protivnickových sil. Současný i budoucí konflikt charakterizuje nejčastěji snaha o eliminaci či neutralizaci protivníka s cílem zajistit podmínky pro obnovu a posílení všech základních funkcí státu ve prospěch lokálního obyvatelstva.

V takovémto pojetí konfliktu budou ozbrojené síly, především pak velitelské struktury na strategickém a operačním stupni, vystaveny zvýšenému politickému tlaku, znásobenému ještě více nepřetržitým mediálním sledováním vývoje operace.

Rovněž tak dochází ke změně charakteru vojáka jako příslušníka ozbrojených sil. Nový typ konfliktu vzhledem ke své komplexnosti si vyžádá více než kdy jindy vysokou schopnost adaptability každého jednotlivého vojáka. Na nové zbraňové technologie a modernizované zbraňové systémy nelze pohlížet jako na zdokonalené nástroje určené k destrukci nepřítele. Z dřívějšího nositele násilí v očích místní populace a nástroje politické moci, určeného k prosazení vůle jiného státu, se stává obránce a ochránce civilního obyvatelstva před důsledky humanitární krize.

4. Zvýšena potřeba koexistence vojenských a nevojenských složek v konfliktu

Pro budoucí operace bude charakteristické, že ozbrojené síly budou pouze jedním z celé řady komponentů operace krizového řízení a jejich role bude v převážné míře limitována na realizaci příslušných scénářů mající především za cíl nastolit a zajistit stabilní bezpečnostního prostředí. Oproti minulosti daleko širší pole působnosti vyvstane pro nevojenské složky operace a pro vládní a nevládní organizace, jež budou hrát stěžejní roli pro zdárné dokončení operace a pro dosažení jejího plánovaného cíle.

² Vincent Desportes: *Nouveaux contextes et perspectives pour l'engagement des forces*, Les cahiers de MARS, N°195/2008

S ohledem na všechny tyto uvedené skutečnosti je třeba vzít v úvahu, že realizace vojenských operací nebude možná bez předcházející rozsáhlé diskuze vedené v politickém, ekonomickém, sociálním, kulturním i technickém kontextu, což samozřejmě ve svém důsledku může vézt ke ztížení pozice složek ozbrojených sil odpovědných za plánování, přípravu a vedení celé operace.

5. Transformace úlohy ozbrojených sil

Popis kontextu budoucího konfliktu by byl nepřesný, pokud by došlo k opomenutí vnitřní úlohy ozbrojených sil. Samozřejmě že existuje mnoho politických, ekonomických, sociálních i logických důvodů, proč klasický ozbrojený konflikt odložit do zapomnutí. Nicméně příčiny a důvody vypuknutí ozbrojených konfliktů a válek jsou na hony vzdáleny jakékoliv logice a racionalitě. Ne nadarmo se říká, že války vznikají v oblastech, kde by se to nejméně očekávalo, a z příčin, které by nikdo nepředpokládal³. Z tohoto důvodu se tedy jeví jako nezbytné zachovat minimální schopnosti ozbrojených sil k zajištění přechodu na válečný stav a k ochraně klíčové infrastruktury státu. Z tohoto důvodu je možné považovat zachování klíčových schopností účinně vést klasický symetrický konflikt jako způsob odstrašování a eliminování snahy konflikt rozpoutat.

Prvořadým úkolem státu vždy a za všech okolností zůstává zabezpečit obranu teritoria země a zajistit jeho integritu. K tomuto účelu je tedy nutné disponovat silami a prostředky k realizaci opatření přímo na území státu, jež povedou k ochraně obyvatelstva před hrozbami teroristických útoků, případně k odstraňování následků teroristických útoků, průmyslových havárií nebo přírodních katastrof.

V tomto duchu bude tedy spočívat globální rámec nasazení ozbrojených sil na vlastním území. Ozbrojené síly tedy budou poskytovat své specifické schopnosti složkám, jež mají primárně za úkol plnit úkoly týkající se ochrany civilního obyvatelstva. Tento typ podpory bude samozřejmě aplikován i v mezinárodním měřítku, kdy identifikované vojenské schopnosti jedné či více zemí budou poskytovány v případě potřeby postiženým zemím.

6. Charakteristické znaky budoucích operací krizového řízení

Budoucí operace budou mít takřka bez výjimky expediční charakter, budou se odehrávat v multinárodním a multidimenzionálním prostředí (koexistence vojenských a nevojenských složek operace) a budou směřovat k dosažení stabilního bezpečnostního prostředí více než k dosažení pouhého vítězství nad nepřítelem formou jeho neutralizace nebo jeho fyzické likvidace.

Charakter budoucího konfliktu v sobě pojí tři komplementárně propojené aspekty:

- mnohonárodní charakter uskupení sil v operaci,
- aspekt nevojenský, respektive mimorezortní, který charakterizuje nasazení dalších nevojenských, vládních či nevládních složek,

³ Charles-Philippe David et Jean-Jacques Roche, *Théories de la sécurité: Définitions, approches et concepts de la sécurité internationale*, Montchrestien, Paris, Francie, 2002

- aspekt vševojskového typu nasazení ozbrojených sil.

Při řešení otázek dosažení schopností identifikovaných jako nezbytných pro zdárné vedení vojenské intervence je potřebné mít na vědomí tyto tři klíčové aspekty, jež budou hrát rozhodující roli v operacích krizového řízení.

6. 1. Mnohonárodní charakter uskupení sil v operaci

V první řadě je potřebné uvědomit si, že drtivá většina vojenských intervencí bude vedena formou mnohonárodních uskupení. Mnohonárodní aspekt, tak důležitý pro zachování principu společné odpovědnosti při řešení otázek bezpečnosti, však vede k tíživému problému, který doléhá na jednotky tvořící mnohonárodní uskupení – a tím je interoperabilita.

Mnohonárodní aspekt se tak stává spíše přitěžujícím faktorem při vedení operací. Bez jakéhokoliv přehánění se z problematiky interoperability mezinárodních sil stává problém spíše politický než technický, přihlédneme-li k faktu, že některé zúčastněné země v koalici se snaží za každou cenu dosáhnout určité autonomie svých vlastních sil v bojové činnosti a politicky zviditelnit nasazení svých jednotek. A to bez ohledu na úroveň interoperability sil a prostředků.

Klíčovou roli zde tedy hraje permanentní součinnost a spolupráce operačního velitele s vojenskými představiteli účastnických zemí při řešení otázek nasazení sil a prostředků z hlediska národních omezení a potřeby řešit především technické otázky kooperace jednotek různých zemí při plnění mise.

6.2. Aspekt nevojenský

Co se týče aspektu nevojenského, zde je třeba vzít do úvahy, že řešení krizových situací výlučně a jedině vojenskými prostředky se stává minulostí. Budoucí operace se budou odehrávat v různorodém prostředí, kde řešení krize nebude probíhat jen za účasti ozbrojených sil, ale budou se jej účastnit i další resorty, vládní i nevládní organizace.

Vojensko-civilní spolupráce bude hrát stále významnější roli při řešení krizových situací. Více než kdy jindy budou vojenské struktury operace přizpůsobovat svou činnost civilním složkám a operační plánování bude realizováno více než kdy jindy v přímé součinnosti s globálním plánováním s cílem dosáhnout požadovaného politického cíle operace.

Potřeba zabezpečit účinnou ochranu nasazeným civilním složkám jednotlivých zainteresovaných resortů i zvýšená potřeba řešit ochranu vlastních sil však může vést paradoxně ke ztrátě kontaktu s místní civilní populací, což je pro zdárné vedení a dosažení plánovaného cíle operace velice důležité.

6.3. Aspekt vševojskového typu nasazení ozbrojených sil

Vševojskový aspekt vedení vojenské operace se stává normou. Zkušenosti z četných operací poukazují na výhodnost nasazení jednoho komponentu, mající vševojskový charakter, včetně prvků logistické podpory a služeb bojového zabezpečení.

Uvedený princip tak usnadňuje zásobování a podporu jednotek. Prvky pozemních a vzdušných sil jsou zde řízeny jednotnou velitelskou strukturou, což značně usnadňuje řízení

podpory vzdušných sil ve prospěch sil pozemních vůči protivníkovi, u kterého lze předpokládat, že se bude soustřeďovat především na pozemní cíle.

Dalším příznačným aspektem související s vševojskovým charakterem nasazených sil bude stírání strategické, operační a taktické úrovně. Pro určité nepřátelské cíle bude charakteristické, že příkaz k jejich neutralizaci či likvidaci bude vydáván z nejvyšších politicko-vojenských míst přímo jednotkám v kontaktu s protivníkem. Bude se jednat například o strategické cíle, které jsou například úmyslně situovány v bezprostředním kontaktu s civilním obyvatelstvem nebo pro něž není dostatek informací.

V tomto případě hovoříme o tom, že dosažení nebo ztráta politického vlivu v důsledku správného nebo chybného rozhodnutí má vyšší prioritu než samotné zničení protivníkovy cíle. Především vzhledem k politickým cílům operací bude lidský a psychologický moment hrát důležitější roli než nasazení sofistikovaných zbraní určených k destrukci nepřítele a jeho infrastruktury.

7. Závěr

Charakter ozbrojeného konfliktu si navzdory veškerému vývoji a změnám, zachovává svoji věčnou vlastnost – nikdy nelze určit s jednoznačnou přesností jeho místo, rozsah a dynamiku jeho vývoje. Ozbrojený konflikt, ať už v blízké či vzdálené budoucnosti si bude zachovávat tuto vlastnost.

Novodobý konflikt však bude nerovnoměrný ve své podobě i ve svém vývoji. A to nejenom proto, že se bude jednat o konflikt asymetrický, kdy proti sobě budou stát bojující strany nerovnoměrné ve svém potenciálu, ale i proto, že ozbrojený konflikt nikdy nevykazoval a nebude vykazovat pravidelnost. Bylo by chybou dělat si iluze, že existuje protivník, který by byl natolik hloupý a chtěl by se stát obětí takového druhu konfliktu, na který jsou moderní armády připraveny, vycvičeny a vybaveny.

Literatura:

Dlouhodobá vize rezortu Ministerstva obrany, Praha: MO ČR, 2008

Algieri Franco, Biscop Sven, *Lisbon Treaty and ESDP: Transformation and Integration*, Academia Press, Brusel, Belgie, 2008

, *Nouveaux contextes et perspectives pour l'engagement des forces*, *Les cahiers de MARS*, N°195/2008, Paříž, Francie, 2008

Deportes Vincent, *Doctrine N° 11/2007: Tomorrow's Military Commitments*, Paris, France, 2007

David Charles-Philippe, ROCHE Jean-Jacques, *Théories de la sécurité: Définitions, approches et concepts de la sécurité internationale*, Montchrestien, Paris, Francie, 2002